

Hongersnood

&

Maria

Jan Bauwens

D/2006/Jan Bauwens, uitgever

Hongersnood

In tijden van hongersnood kan worden overgeschakeld op de autoconsumptie welke, alle tegenargumenten ten spijt, nog de beste oplossing blijkt, zo wordt alom beweerd.

Dat naast organische afscheidingen, zoals melk, ook lichaamsdelen of tenminste toch delen van lichaamsorganen geconsumeerd kunnen worden zonder zodoende aan het lichaam als zodanig schade toe te brengen of iets substantieel te onttrekken, is ons welbekend van de woestijnbewoners: zij tappen ter gelegenheid van hun maaltijden een kom vol bloed af van de rendieren die ze met dat oogmerk houden. Ze doen dit door met een in vuur ontsmette spies bij het dier een onderhuids adertje te openen, het

bloed in een kroes op te vangen en het dan na sluiting van de ader hetzij rauw hetzij verwarmd op te drinken. Bloed dat wordt gekookt, verandert quasi onmiddellijk in een bleke, dikke substantie die geheel smaakt zoals gekookt vlees, zodat kokhalzen ook voor 'leken' uitgesloten is. Tussen haakjes: over de grote, Franse filosoof Jean-Paul Sartre is bekend dat hij kokhalsde van vlees en dat hij daarom enkel gemalen vlees duldde op zijn menu, bijvoorbeeld bereid in de vorm van gehaktballetjes, waarvan de herkomst onherkenbaar blijft, in tegenstelling tot bijvoorbeeld kippenboutjes, ribbetjes of varkenspootjes.

In de lijn van de consumptie van delen van organen van *andere* dieren, waarbij, zoals gezegd, aan deze dieren zelf geen schade wordt toegebracht, ligt de meer drastische doch tevens eveneens weinig schade berokkenende methode van de consumptie van delen van het *eigen* lichaam. Naast het drin-

ken van zelf geproduceerde melk, werd ook al genoemd: het aftappen van een deel van het eigen slagaderlijke bloed.

Uiteraard kampt deze werkwijze helaas met hetzelfde probleem als het *perpetuum mobile*: ze lijkt heel eventjes te werken maar het blijft bij die illusie, want uiteraard kan er geen energie worden verbruikt zonder dat verse energie van buitenaf wordt toegevoegd. Als (tijdelijke) oplossing met helaas onomkeerbare gevolgen in de vorm van roofbouw op het lichaam, kan dan gedacht worden aan het gedeeltelijk opeten van zichzelf, vanzelfsprekend te beginnen met de meest overbodige stukken. Met veel zwier hoor ik u volmondig de haren, de nagels en het eelt opsommen, en dat is inderdaad een hele mond vol woorden, maar in de praktijk is dat helaas niet eens een enkele hap. Om echt gevoed te zijn, moeten echte delen van het lijf worden opgegeten.

Edoch, de ervaren hongerlijder - voor zover men hier ervaring op kan doen - maakt zich helemaal niet druk om zijn maaltijden want, op de keper beschouwd, hoeft hij helemaal niets te ondernemen om zich op de meest voordelige wijze met zichzelf te voeden. Het lichaam dat naar voedsel snakt, begint immers spontaan met de afbraak van die cellen die het beste gemist kunnen worden, en dat zijn de reservecellen, de zogenaamde vetcellen. Dat feest duurt wel een tijdje, maar ook de vetcellen geraken al na enkele dagen op, en dan is het de beurt aan de bindweefselcellen en de spiercellen.

Verder overbodig om in leven te blijven, zijn een groot deel van de hersenen. Uiteraard kunnen wij onze hersenen niet missen om aan voedsel te komen, maar eenmaal de hoop is opgegeven dat we, al dan niet middels gebruikmaking der hersenen, ooit nog voedsel zullen kunnen vinden, lijkt de

consumptie van het eigen brein het best mogelijke alternatief.

Naast de hersenen gaan uiteraard ook al onze andere organen afkalven. Ze smelten weg zoals de ijschotsen aan de polen, maar eigenlijk blijven zij altijd hopen dat op een gegeven moment de hongersnood op zal houden. Ze behouden immers zo lang ze dat kunnen een minimum van zichzelf en dat kan, van zodra er weer te eten valt, geleidelijk herstellen, heraandikken als het ware.

In het voorjaar vindt men soms droge spinnen verborgen in hoekjes van laden of kasten - spinnen die daar overwinterd hebben en die men dood waande want, behalve de dunne en verfromfraaide poten, is er van het lijf zelf niets meer over dan een speldenprik. Maar van zodra een druppel water in de buurt neervalt en wat zonnwarme het restant van de spin beschijnt, komt er ineens weer leven in het dood gewaande beestje. Zo ook

dient de hoop te worden bewaard voor het overleven van honger en dorst, soms veel langer dan voor mogelijk wordt gehouden.

Het beste wat men doen kan als men zich in de fase van de autoconsumptie bevindt, is zich inkapselen en slapen. De inkapseling moet voorkomen dat warmte en vocht verloren gaan en de slaap moet garanderen dat het organisme zichzelf op de meest voordelige wijze verorbert, wat wil zeggen: zo traag mogelijk.

Als men bij de ingang van een metrostation in de stad een mens ziet zitten, ineengedoken en omzwachteld met vele dekens, dan kan men er van op aan dat het gaat om een exemplaar dat bezig is met zichzelf op te vreten.

Na zowat dertig dagen, worden de gevolgen van autoconsumptie onomkeerbaar - dat staat medisch vast. Het geheugen en het denkvermogen

gaan met rasse schreden achteruit; de zintuigen verliezen hun scherpte en vooral de ogen laten het afweten; het hart wordt aangetast en ook de nieren en de andere organen van de spijsvertering; het immuunsysteem zakt in elkaar en sluimerende microben flakkeren op: zij zullen uiteindelijk aan de hongerige in kwestie de genadeslag geven.

Het lijkt paradoxaal als in eenzelfde straat waar mensen zichzelf zitten op te vreten, aan sommigen onder hen met alle mogelijke middelen voedsel wordt opgedrongen, terwijl anderen ongemoeid worden gelaten tot ze dood neervallen. De verklaring voor deze 'discriminatie' is niettemin eenvoudig. Vrijwillige hongerstakers die pogen om van een politicus een of ander recht af te dwingen, worden door hem op wie zij dwang proberen uit te oefenen, op hun beurt vaak gedwongen om te eten: niet opdat ze gevoed zouden worden, doch enkel op-

dat ze van hun dwangmiddel zouden worden beroofd. Zo komt het dat zij te eten krijgen, terwijl in dezelfde straat anderen zichzelf gewoon verder dienen op te vreten. De kwestie is dus niet de honger of het leven van de betrokkenen, het gaat alleen om macht: de enen worden machteloos gemaakt met dwangvoeding, de anderen met honger. Voor hetzelfde geld worden de enen gevoed en de anderen uitgehongerd.

Edoch, er is verandering in de sluchten te bespeuren: de periode van het laatste menselijke erbarmen is stilaan voorbij en de tijd van verkoeling is aangebroken. Hongerstakers zijn niet langer meelijwekkend: voor steeds meer mensen zijn ze veeleer irritant. De eigenlijke reden voor deze opvallende verkoeling ligt hier. Er zijn, ten eerste, diegenen die zichzelf opvreten om allerlei eisen kracht bij te zetten: uit alle macht bieden zij weerstand aan dwangvoeding... met het pa-

radoxale oog op leven. Maar er is ook nog een tweede groep: zij die gedwongen worden zichzelf op te vreten omdat hen het recht op voedsel wordt ontzegd. Welnu, sinds enige tijd lijken de beide groepen op onnaspeurbare wijze met elkaar een verbond te hebben gesloten: de hongerstakers hebben het met de hongerlijders over eenzelfde boeg gegooid, gewoon omdat ze zich allemaal bevinden in het schuitje van de mens die in hongerstaking gaat omdat hij niet te eten heeft.

Het hoeft niet gezegd dat dit de Honmens mateloos irriteert. In zijn wraak demoniseert hij de hongerigen, door hen over dezelfde kam te scheren met zelfmoordterroristen. Alsof wie zich in vroegere tijden in leven hielden met hongerstaking, dezelfden zijn die vandaag het meer doortastende middel der zelfmoordaanslagen aanwenden. Hoe dan ook: een publiek dat zijn eigen marginaliteit creëert waarin het zijn afgekeurden dumpst, heeft nu

ook een middel gevonden om zich zonder gewetensbezwaren definitief van die marge te kunnen ontdoen.

Nu het straks niemand meer heeft om op te vreten, zal ook dit publiek aan zichzelf beginnen. Want de honger naar macht kan nimmer worden gelenigd.

Maria

“Laat mij dan het kerstekind zien!”, zei hij, en hij trok voorwaar mijn arm haast uit mijn lijf.

“Wat heb je hem dan verteld?”, fluis-terde ik tot Maria, terwijl hij een heel eind voor ons uit was gaan lopen, blij huppelend in de sneeuw.

Er was een zekere terughoudendheid in haar ogen toen ze me aankeek: “Hij heeft er geen idee van wat het is, moet je goed weten”, antwoordde ze: “Gisteren heeft hij voor de allereerste keer het woord ‘kerstmis’ horen uitspreken, en ik heb hem gezegd dat het een feest was, een jaarlijks feest, maar ook dat begreep hij niet, en toen heb ik hem proberen uitleggen wat een feest was...”

“En wat heb je dan gezegd?”

“Wel... je weet toch zelf wat een feest is!? Zeg jij het!”

“Wat heb je hem precies verteld, Maria”, drong ik aan.

Ik moest het weten, dit was immers geen eenvoudige zaak.

“Een feest is iets dat we vieren, dat heb ik hem gezegd.”

“Ja, en toen heeft hij je beslist gevraagd wat ‘vieren’ is, niet?”

“Ik heb hem gezegd dat als mensen iets vieren, ze dan samenkomen om aan iets te denken. In dit geval dus aan het kerstkind. Dat is alles.”

“En wat antwoordde hij daarop?”

“Hij vroeg of dat inderdaad alles was. Ik heb hem trachten uit te leggen dat er dan ook gegeten wordt, dat er cadeautjes zijn, dat mensen liederen zingen over datgene wat ze vieren...”

“We moeten voorzichtig zijn met dat kind, Maria”, trachtte ik haar te waarschuwen: “Hij is niet zoals andere kinderen, dat weet je toch.”

Op het moment dat ik dit zegde, kreeg ik een sneeuwbal in mijn gezicht. Hij schrok er zelf van, en kwam aangelopen, de handen tegen elkaar kloppend om er de sneeuw van af te krijgen.

“Kleine deugniet!”, riep ik.

“Is het daar?”, vroeg hij, verwachtingsvol wijzend naar ons huis.

“Daar is het, kleine man”, zei ik.

“En ligt daar het kerstkind in zijn kribbe?” ging hij met vragen door.

“Beslist, daar staat de kribbe met het kerstkind”, zo antwoordde ik, en hij verstilde helemaal, kwam tussen ons lopen en nam ons elk bij een hand, alsof hij ineens bang was, nu het moment naderde.

Wij klopten onze sneeuwschoenen aan de mat af voor de deur, gingen naar binnen en deden de lichtjes branden - het was buiten trouwens bijna donker nu. We toonden hem het stalletje met alle attributen en een lange tijd keek hij ernaar, zonder ze aan te raken, klaarblijkelijk stomverbaasd. Zeker vier keer vroeg hij ons – nu eens vroeg hij het aan Maria, dan weer aan mij – of dit dan het kerstkind was. Het werd mij duidelijk dat hij het niet begreep, en dat hij iets heel anders had verwacht. En na een hele poos – hij weigerde een warme chocolademelk en koekjes – zegde hij wat hem op de lever lag.

“Maar... het is een stenen beeldje...”, zei hij: “dat is geen kind!”

Maria wierp een bezorgde blik in mijn richting.

“Dit is géén kind”, herhaalde hij, ons beurteling beschuldigend aankijkend, en er ging een lichte dreiging van hem

uit, zoals van iemand die plotseling tot de ontdekking is gekomen dat hij bedrogen werd door mensen die hij nochtans vertrouwde.

“Alle mensen hebben zo’n kerststalletje met zo’n kerstkindje in de kribbe”, zo trachtte Maria hem te kalmeren, en zij legde de nadruk op ‘alle’, in een poging om hem tot andere gedachten te brengen. Zij gebruikte een argument dat hij vanzelfsprekend zou verwerpen.

Inderdaad keek hij haar nu beledigd aan, zoals men iemand aankijkt die je beliegt, in de waan dat je dom genoeg bent om die leugens te slikken. Snel nam ze dus gas terug:

“Niet alle mensen doen dat, dat is waar: alleen de mensen die geloven...”

Hij pikte er onmiddellijk op in: “En wat geloven ze dan?”

“Wel... de mensen die geloven... in het kerstekind”, zei ze, nu duidelijk heel hulpeloos geworden.

Het optreden van de kleine man had iets geheel ontwapenends. Op de keper beschouwd kon je hem niets kwaaijlk nemen. Een ander kind dat nooit van kerstmis had gehoord, was meteen aan het spelen gegaan met de beeldjes; het had de kerstboom helpen versieren, tekeningen gemaakt om daar in te hangen, cadeautjes helpen inpakken, het had chocomelk gedronken...

“De beeldjes doen ons denken aan het echte kindje Jezus”, zei ik na een poos, “zoals de foto’s, hier aan de muur, ons doen denken aan mensen die er niet zijn, zie je. Het echte kindje Jezus, is immers allang dood natuurlijk.”

Er kwam een uitdrukking van begrip op zijn gezichtje dat nu helemaal veranderde. Hij keek naar het stalletje en vervolgens keek hij ons weer aan:

“Jammer voor zo’n kindje, dat het zo vroeg gestorven is”, zei hij: “ik begrijp nu dat het herdacht wordt; het wordt herdacht omdat het zo jong gestorven is, is het niet? Hoe is het dan gekomen dat het zo jong al stierf? Was het kindje dan ziek? En waarom wenen jullie niet?”

“Wel...”, aarzelde Maria, van wie hij nu blijkbaar een antwoord verwachtte: “het kindje is niet jong gestorven: het is groot geworden, het is een man geworden...”

“Een oude man?”, viel hij haar in de rede.

“Niet bepaald oud”, zei ze, “want de mensen hebben hem gedood toen hij drieëndertig was.”

Het kind begreep er nu blijkbaar niets meer van en vuurde de ene vraag na de andere af. Het viel ons uitermate moeilijk om hem uit te leggen wie en wat we eigenlijk met kerstmis vierden. Na zijn vuurwerk van vragen, liet hij

ons een lange tijd begaan in onze stun-
telige pogingen om allerlei antwoor-
den te formuleren, zonder dat hij nog
tussenbeide kwam. Hij luisterde toe,
en bleef ons na elke uitleg nadrukke-
lijk aankijken, wachtend op het ver-
volg. De illusie dat wij hem zodoende
stukje bij beetje tevreden hadden kun-
nen stellen, verzwond zienderogen –
dit tot onze teleurstelling, die zeker
nog groter moet geweest zijn dan de
zijne. Hij leek maar niet te begrijpen
dat sommige mensen kerstmis vierden,
terwijl anderen niet eens geloofden dat
Jezus echt had bestaan. Hij vroeg ons
wat die mensen dan wel dachten over
de kerststal en het kindje, en wat wij
dachten over diegenen die dit alles
verwierpen. Ook stelde hij zich vragen
bij het gegeven dat heel wat mensen
eigenlijk niets geloofden van dit alles,
terwijl ze telkenjare toch een kerststal
in huis haalden en vierden... alsof het
allemaal wél waar was wat de gelovi-
gen beweerden.

Het werd een vreemde avond. Tante bracht onze kinderen terug, met wie zij die namiddag naar een feestje was geweest, en zij maakten kennis met de jongen die we hadden meegebracht. Hij bleef er wat onwennig bij, maar ze benaderden elkaar niettemin vriendelijk, en onze kleine gast leek alles gedwee te ondergaan: hij participeerde niet echt aan het gebeuren, maar anderzijds leek het hem ook niet langer te storen. Het leek alsof hij het verwerkt had, dat wij en onze kinderen heel anders tegen de dingen aankeken dan hijzelf placht te doen. Het was duidelijk dat hij noch onze ideeën noch onze gevoelens overnam en de hele tijd heel sceptisch bleef, maar hij had er blijkbaar voor gekozen om voortaan geen uiting meer te geven aan die scepsis. Ja, hij had zich er gewoon bij neergelegd, hij leek zelfs te hebben ingezien dat wij niet eens in staat waren om zijn kijk op de zaken ook maar te begrijpen.

De avond verliep dus allerminst stroef, en ik betwijfel het zelfs of iemand van onze drie spruiten iets vreemds had opgemerkt aan zijn gedrag: voor hen was hij beslist een kind zoals elk ander kind, alleen wat terughoudender en beleefder dan de meeste kinderen waren. Maar toen wij, na de rijke maaltijd en de gewoontegetrouwe vertoningen van de jaarlijkse kerst-avond, die nacht allen al sliepen, schrok ik plotseling wakker uit mijn slaap, als uit een vreemde droom.

Ik dacht dat geluiden mij hadden gewekt – geluiden beneden in de huiskamer, en daarom bleef ik eerst nog een poosje liggen, en ik luisterde aandachtig. Door een spleet van het gordijn viel een streep maanlicht over ons bed, en over het gelaat van Maria. Ik hoorde haar nauwelijks ademhalen, wilde haar ook niet wekken. Zij lag onbeweeglijk stil, op haar rug, de mond lichtjes geopend, en een van haar tanden schitterde als een kostbare

parel, in dat onwezenlijke licht van de maan. Haar beide handen kwamen onder het blanke laken vandaan en met de vingertoppen had zij de zoom van het laken vast op een manier waarop men iets heel breekbaar in zijn handen houdt. De zorgelijke uitdrukking die ik die dag bij haar voor het eerst had opgemerkt, was nog steeds niet van haar aangezicht geweken, en niettemin zij vredig sliep nu, en ik daartoe eigenlijk geen duidelijke reden had, voelde ik in mij plotseling een intens medelijden met haar opwellen – ik weet niet hoe, en ook niet waarom.

